

Uppgifter om medborgarinitiativet

Medborgarinitiativets titel

Sätt GRÄNSER för gruvdriften

Datering av initiativet

31.5.2021

Initiativets form

Lagförslag

Initiativets innehåll

Initiativ till lag om inrättande av områden med totalförbud mot malmetning och gruvdrift.

Syftet med medborgarinitiativet Sätt GRÄNSER för gruvdriften är att ändra den finska lagstiftningen så att gruvdriften inte förstör unika vattendrag eller andra värdefulla natur- och kulturområden. Ändringen görs genom fastställande av de områden där det råder totalförbud mot gruvdrift och malmetning.

INITIATIV TILL LAG:

Syftet med initiativet är att definiera de områden där malmetning eller gruvdrift inte får bedrivas. Syftet är att på ett bestående och generationsöverskridande sätt trygga de särskilda värden som finns i områdena.

Den gällande naturvårdslagstiftningen och annan lagstiftning måste ses över och ändras så att områden och nätverk av särskilt värdefulla biotoper och ekosystem samt hembygdsområdet för samerna, som är EU:s enda urfolk, fastställs som områden där det är förbjudet att bedriva gruvdrift och malmetning.

De nya områdena fastställs vid sidan av de redan existerande naturskyddsområdena. Gruvdrift och malmetning ska vara förbjuden på dessa områden och inom deras omedelbara influensområde, såsom avrinningsområden för vattendrag.

Eftersom gruvdrift inte är tillåten i ett naturskyddsområde, ska inte heller malmetning som syftar till gruvdrift tillåtas i naturskyddsområden eller i de områden som fastställs i detta förslag. Malmetning kan påverka den ekologiska statusen i dessa områden och vattendrag. Med malmetningsförbud avses i detta initiativ till lag det prospekteringsarbete som definieras i den gällande gruvlagen (621/2011, 7 §) och som omfattar all prospektering efter gruvmineral, oberoende av med vilka metoder arbetet utförs.

De nya områdena med totalförbud mot malmetning och gruvdrift är följande:

1. Naturskyddsområden som avses i 11–12, 17 och 24–25 § i naturvårdslagen (1096/1996), inklusive
2. Ödemarksområden (ödemarkslagen 62/1991) och nationalparker
3. Alla Natura 2000-områden i Finland (habitatdirektivet 92/43/EEG)
4. Områden som hör till naturtyper som skyddats genom naturvårdslagen och områden där arter förekommer som skyddats genom naturvårdslagen (29 och 47 §)
5. Unescos världsarvsobjekt (konventionen om skydd av världens kultur- och naturarv (19/87))
6. Unescos Geopark-områden
7. Samernas hembygdsområde (4 § i sametingslagen 974/1995 och Finlands grundlag)
8. Nationellt värdefulla landskapsområden (statsrådets principbeslut 5.1.1995)
9. Vattendrag med god och hög ekologisk status enligt ramdirektivet för vatten (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område) och vattendrag enligt vattenlagen (587/2011): rinnande vattendrag, sjöar (1:3 och 3:2 § i vattenlagen)
10. Finlands havsområden och kustområden (2, 26 c, 26 d och 26 h § i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen, 1299/2004)
11. Alla grundvattenområden i klass 1, 2 och E som avgränsats i enlighet med lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004, 1263/2014) och 2 a kap. i statsrådets förordning om vattenvårdsförvaltningen i (1040/2006) Bestämmelser om grundvattenområden finns också i artiklarna 1, 4 och 7 i ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) och i 17 § (förbud mot förorening av grundvatten) i miljöskyddslagen (527/2014).

Riksdagen ombeds också att med tillräcklig noggrannhet fastställa lämpliga skyddsavstånd för varje objekt. Områdena ska avgränsas enligt miljönormer så att vattendragens ekologiska status, grundvatten, värdefulla ekosystem och samernas hembygdsområde verkligen skyddas.

Vi föreslår en övergångsbestämmelse för nuvarande förbehålls-, malmletnings- och gruvprojekt som gäller de områden som nämns i detta initiativ. Under övergångsperioden ska de projektansvariga ansöka om nytt tillstånd så att de begränsningar som anges i den nya lagen iakttas. Genom övergångsbestämmelsen blir lagstiftningen jämlig för tidigare och nya aktörer inom gruvbranschen.

Motivering

Vi måste på nationell nivå sätta gränser för gruvdriften. I Finland ska det finnas gruvor även i framtiden, men inte var som helst eller på vilka villkor som helst.

I Finlands grundlag fastställs tydligt vilka grundläggande miljö rättigheter och andra grundläggande fri- och rättigheter som staten ska trygga för alla medborgare, också för kommande generationer. Staten får inte äventyra dessa rättigheter.

För att tillgodose den grundläggande miljö rättigheten enligt 20 § i Finlands grundlag är det, med beaktande av rådande praxis för tolkningen av grundlagen, nödvändigt att skydda den värdefullaste naturen från konsekvenserna av gruvdrift. Initiativet står inte i strid med andra grundläggande fri- och rättigheter som anknyter till gruvdrift, såsom näringsfriheten eller

egendomsskyddet, eftersom gruvdrift fortfarande är möjlig utanför de områden som initiativet avgränsar.

Vid användningen av gruvmineral bör man bättre än för närvarande beakta principerna för hållbar användning av naturresurser och kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov av icke-förnybara mineral och ren natur. Den nuvarande lagstiftningen leder till överförbrukning av gruvmineral och bromsar upp uppnåendet av målen för cirkulär ekonomi.

Statsrådets principbeslut av 8.4.2021 om ett strategiskt program för cirkulär ekonomi stöder detta initiativ. Målet med programmet är att minska förbrukningen av icke förnybara naturresurser och att den cirkulära ekonomin ska utgöra grunden för samhällsekonomin senast 2035.

Det som gör saken brådskande är att efterfrågan på gruvprodukter som används för batterier till elbilar enligt beräkningar kommer att sjudubblas mellan 2021 och 2030 (Källa: Bloomberg). EU strävar efter självförsörjning av ackumulatormaterial, vilket innebär att trycket i synnerhet riktas mot Finland, det enda medlemsland vars berggrund innehåller alla de viktigaste ackumulatormineralen.

Eftersom utvinning av gruvmineral skenbart är billigare än materialåtervinning, öppnas ständigt nya gruvor. Samtidigt är regleringen av gruvverksamhetens bestående skadliga miljökonsekvenser bristfällig. Kommande generationer ärver de miljöproblem gruvdriften medför i stället för en mångsidig natur och värdefulla naturresurser.

För att stoppa minskningen av den biologiska mångfalden är Finland skyldigt att skydda värdefulla och artrika ekosystem samt platser och vattendrag där hotade arter förekommer. Denna skyldighet grundar sig på EU:s strategi för biologisk mångfald, som sträcker sig fram till 2030. Finland meddelade i juni 2020 kommissionen sitt stöd för målen i strategin för biologisk mångfald, det vill säga att minst 30 procent av land- och vattenområdena ska omfattas av nationellt rättsligt skydd och att 10 procent av land- och vattenområdena ska omfattas av ett strikt skydd.

Finland konstaterade också som sin ståndpunkt att målet bör vara en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar användning och utveckling av naturresurserna. Det tryggar förutom bevarandet av den biologiska mångfalden även kommande generationers levnadsmöjligheter och näringar som baserar sig på hållbart nyttjande av naturresurser.

Samerna är det enda urfolket inom Europeiska unionens område, och Finland har i Lissabonfördraget förbundit sig att trygga bevarandet av samernas näringar, språk, kultur och livsstil. Gruvprojekt i samernas hembygdsområde äventyrar en livsstil som baserar sig på samernas naturnäringar.

Målet för skyddet av vattendrag är att uppnå en god ekologisk status i vattendragen före 2027 (statsrådets beslut 2015/70 om förvaltningsplaner för vattenförvaltningsområden, ramdirektivet för vatten 2000/60/EG). Vattendragens tillstånd får inte försämrats.

I hotbedömningen av Finlands naturtyper 2018 konstateras att Finland på grund av sitt naturgeografiska läge har ett stort antal livsmiljöer för organismer, det vill säga ekosystem, vars skyddsbehov täcker 30 procent av arealen. I hotbedömningen konstateras behovet av tilläggskydd bland annat i insjöar och i kust-, myr- och skogsekosystem. Enligt utvärderingen har naturtypernas tillstånd inte förbättrats under det senaste årtiondet. Utvecklingstrenden för många naturtyper bedöms ytterligare försämrats.

Av allt avfall i Finland uppkommer 75 procent i samband med brytning och gruvdrift, och endast en procent av detta avfall återvinns (Källa: Statistikcentralen). Avfallet från metallmalmsgruvorna, särskilt anrikningssand och reststen, utgör ett allvarligt hot mot naturen. Anrikningssand kan innehålla giftiga tungmetaller, såsom kvicksilver, cyanid eller kadmium, och är mycket skadlig för vattendragen. Exempelvis vattnet i sjöar som finns inom verkningsområdet för nickelgruvan i Talvivaara, såsom Nuasjärvi, är allvarligt förorenat och djupsänkorna är nästan livlösa på grund av de tunga saltskikt som samlats i dem och den syrebrist som detta orsakar. Vattnet cirkulerar inte längre på normalt sätt på hösten och våren, och situationen riskerar att bli permanent.

I Saimen och Päijänne, där det har gjorts flera förbehåll för prospektering, skulle surt och giftigt avrinnings- och saltvatten permanent förstöra hela vattnekosystemet. Dricksvattnet i huvudstadsregionen och Villmanstrand skulle bli oanvändbart. Dessutom skulle många värdefulla arter som Finland ansvarar för, däribland saimenvikaren, insjöloxen och insjööringen, dö ut. De ekologiska förändringarna i vattendragen är oåterkalleliga och kan inte kompenseras på något sätt.

I Finland finns det 31 utvinningsområden som är förenade med risker. En del av dem orsakar redan nu allvarlig skada på miljön, medan en del i framtiden kan äventyra människors hälsa och permanent förstöra naturen. EU:s direktiv om utvinningsavfall (2006/21/EG; EU 2006) ålägger medlemsstaterna att utreda den fara och den allvarliga olägenhet som gruvområden orsakar. Finland inledde utredningsarbetet år 2020. Redan nu kan man se att i synnerhet riskhanteringen i anknytning till dagbrott är bristfällig och mycket dyr.

Priserna på gruvmineral är känsliga för konjunktursvängningar, vilket har kunnat ses exempelvis i den svaga lönsamheten för bolaget Talvivaara-Terrafame. Det är viktigt att förutse lönsamheten för de internationella gruvbolagen och deras dotterbolag och eventuella konkurser bland dem, eftersom handelsavtal som är bindande för Finland kan få ödesdigra följder. Till exempel det ekonomiska avtalet CETA mellan Kanada och EU innebär att finska staten kan bli ersättningskyldig om de kanadensiska gruvbolagen i landet råkar i ekonomiska svårigheter på grund av skärpt lagstiftning.

Naturkapitalets osynliga förmögensvärde måste göras synligt i allt ekonomiskt beslutsfattande. Vi måste avstå från projekt vars skadliga konsekvenser för naturen inte kan förebyggas fullständigt ens med hjälp av teknologiska medel. Genom att skydda den biologiska mångfalden och de viktigaste ekosystemen minskar vi sårbarheten och ökar naturens buffertförmåga. Skyddet är ett viktigt och kostnadseffektivt sätt att dämpa klimatförändringen och utarmningen av naturen.

Ansvarspersoner

Miisa Mink

Marjo-Riina Alhainen

Santtu Hulkkonen

Päivi Piispa

Heidi Kock

Paula Haikarainen